

Marko Nemeč Pečjak: *Dedek in babica*

Pred petdesetimi leti sva se (pravkar poročena) vselila v novo stanovanje v soški MS Slape pri Ljubljani. Vendar ne bom pisal o naju, ampak o prvi ljubezni dedka in babice ter o kraju te zgodbe – to je, o vasi Slape pri Ljubljani. In časovni okvir te zgodbe? Njena zgodba se je odvijala v letih od 1895 do 1914.

Dedek Alojz so bili po rodu Čeh, pravzaprav Moravan (iz Fryšava pod Žakovou horou, 80 kilometrov severozahodno od Brna). Po odsluženju vojaščini so dedek, kot izučeni kamnosek, prišli v Ljubljano poleti l. 1895. To je bil čas, ko so prihajali v Ljubljano gradbinci iz celotnega Avstro-Ogrskega cesarstva na popotresno obnovo. Dedku so določili delovno mesto v Trnovskem predmestju, kvartir pa so mu določili v Slapah, saj v sami Ljubljani ni bilo prostora za namestitve. Tako so morali vsak dan po delu pešati iz Trnovega do železniške postaje, nato z vlakom v Devica Marija v Polju in po kar dolgem kolovozu med njivami do vasi Slape. Na kmetiji Cimpermanovih sta pred gospodarskim poslopjem stali dve hiši. V novejši so bivali domači, starejšo hišo pa so oddajali v najem in takrat so v njej bivali gradbinci, ki so delali na obnovi Ljubljane.

Nočitev, zajtrk in večerja so bili dogovorjeni pri Cimpermanovih. Delavcem je stregla domača hči, mladenka, stara šestnajst let. Dedek niso bili ravno zgovorni, vendar sem le izvedel, da je bila Ivana njihova prva ljubezen.

Dedek so delali v Ljubljani skoraj dve leti. Niso se vrnili v rodno Moravsko. Teta Anna Šajtova je ovdovela. Bog ji ni dal otrok in kmetija v Moti pri Radencih je bila brez gospodarja. Tako so dedek Alojz prišli na svoje. Kmetovali so, v šupi pa so le naredili priročno malo kamnoseško delavnico. Dela ni manjkalo. Kmetija bi rabila še kake pridne roke. Za večja opravila so morali na dnino vabiti viničarje. Pa še dleto so morali pogosto prav vrlo sukati, saj so kar pogosto dobivali naročila za nagrobnike. Slovenskega jezika so se privadili že v Ljubljani. Teta je kar težka gospodinjala. So se ji poznala leta. Nekaj deklet, tudi bolj bogatih, se je skoraj ponujalo. A kaj, dedek so imeli v mislih le eno – Ivano s Kranjskega.

Tisto jesen, A. D. 1899, ko je bil mošt že v sodih in je bila letina pod streho, so se bili dedek odpravili proti Ljubljani. Seveda so izstopili z vlaka že v D. M. v Polju. Ivana je pravkar dopolnila 21 let, zvesto ga je čakala. In hitro so se zmenili, da bo še ta predpust poroka. Na Štajerskem! Ko so oče Cimperman omenili balo, so dedek na kratko zaključili.

»Nič ne zahtevam, dajte, kar mislite, da je prav. Le da dobim zvesto srce in pridne roke. Pri nas zemlja več rodi kot pri vas, pa še trto imamo okoli hiše in gorice v Hrašenskem vrhu.«

In tako je bilo tisto zadnjo nedeljo v predpustu (A. D. 1900) gostüvanje na Šajtovi domačiji. Pripeljali so se svatje ljubljanski, pripeljali so se svatje moravanski, pa seveda skoraj vsi iz obeh vasi – iz Mote in iz Hrastja. Ko so prišli s Kapele, so svatje najprej zapeli tisto o križih in težavah tega zakonskega stanu. Dekleta, ki so stregla, so začela nositi na mizo jušnike. Vesele pogovore svatov so skoraj preglasili godci. A ko so gospod potrkali ob čašo, je vse obmolnilo. In gospod so odmolili. In vsi so se lotili juhe. Tišino sta mehčala le žvenket žlic in srebanje – bodisi kurje ali goveje župe. Ženinov drug je prvi nazdravil ta mladim in že je bilo spet vse hrupno in veselo. Na mizo so dekleta prinašale kuhano govedino, pa hren in seveda restan krompir. In spet zdravice, pa pečenje in cvrtje in ples samo za svate. Seveda so domačini najprej zaplesali štajeriš. Ljubljanski so se z godci domenili za njihov pustni ples. Tudi Moravani niso hoteli zaostajati. Dedkov brat Jan se je hitro zmenil tako, da so cimbale zaigrale za poskočni moravanski ples. Mlada dva sta morala ves čas sedeti in le jesti in piti, pa po malem govoriti s sorodniki in odličnejšimi svati. Ob polnoči sta se šele zavrtela v cvajšrit in se z zibšnritom poslovila ob poslovljni pesmi vseh svatov. Šele takrat se je začelo bučno veselje, pitje na eks in rašpla in sotiš polka in seveda hüjdič ...

Po običaju je bilo njega dni drugi dan svatovanje na nevestinem domu, a ker je bila nevesta z daljnega Kranjskega, so oča Cimperman povabili svate na kosilo v gostilno v Radencih.

--- / ---

A. D. 1912, jeseni ...

Nemčeva deca so tisto jutro flisik znali, da ni vse tako kot vsaki dan. Matere ni bilo na spregled. Tetica Anna jim je postregla z latvicami mleka in rženim kruhom. Oča (dedek Alojz) so medtem zapregali kobilu. Otroci so se mu pridružili. Desetletni Franček je v trugo namestil konjski koc in nanj sta nato z Miciko posedla malega Lujzeka. Oča so veleli vsem sestam na voz in odpeljali so se z dvora na glavno cesto. Prama, navajena vsakodnevnih voženj, je hotela zaviti s ceste proti murskim rokavom, pa so jo oča rahlo dregnili in zavili so mimo kapelice gor proti Hrašenskemu vrhu.

Sonce je že pregnalo jutranji hlad, ko so se pripeljali do vinograda. Vetra je bilo le toliko, da so se klopotci komaj, komaj oglašali. Grozdje je to jesen lepo zorelo. Še dva tedna in bo bratev. Tisto malo ranine so že potrgali in sprešali, a glavno šele pride. Vse je kazalo na zelo dober in sladek vinski letnik. Ob kraju vinograda na severni strani so rasle breskve in ponujale bolj drobne, a že zelo zrele rdeče plodove.

Oča so kobilu privezali v senčni kot ob zidanici in ji dali zobanja. Nato so se sprehodili z deco ob breskovem nasadu. Otroci so nabirali sadeže iz trave in jih dajali v zavihke srajčic. Vrnili so se k zidanici in posedli po guji, ki so jo oče prinesli z voza. Jedli so breskve in Lojzek se je pocvokal po srajčici tako na rdeče, kot da bi bil krvav. Začuda se oča tokrat niso jezili. Ta dan so bili zelo prizanesljivi do dece. Pustili so otroke in se počasi sprehodili med trtami. Sem pa tja so poskusili grozdne jagode. Že sedaj je bilo v njih dovolj sladkorja.

O, da vreme zdrži še nekaj dni za sladko letino. Lansko leto so imeli pozno trgategv že v takem mrazu, tako da se je pri brotvi ženskam rado zanohtalo. Brentači mraza niso čutili. Čutili so le kupice vina, ki so jih pridno praznili, ko so pred prešo stresali nabrano.

Otroci so se naigrali, oča pa so še vedno pohajali med trtami. Ko so končno le prišli, so vzeli s cekarja kose kruha, namazane z zasiko. Teta jih je zarana pripravila, zložila kose po parih z namazano stranjo vkup in zavila v bel prtič. Tudi oča so jedli in le oni so zraven prigrizovali še mlad česen.

Kar nič se jim ni mudilo domov. Popoldne so le napregli.

»Čvrki, gremo!«

Pripeljali so se in postali so pred hlevom. Oča so veleli otrokom, naj počakajo pred hišo. Razpregli so, odpeljali kobilu v hlev in se podali v hišo, še prej pa še enkrat veleli deci, da je počakala zunaj na padstiju.

Očeta dolgo ni bilo nazaj. Ko so končno le postali na pragu, se jim je srečno smejalo.

»Deca, dobili smo deklinco. Zdaj pa le idite v zadnjo hižo, da jo poglädnote.«

Že drugi dan sta botrica in boter odpeljala z gumi-vozom malo dete h krstu v cerkev Sv. Marije Magdalene na Kapeli. Krstili so jo za Kristino.

--- / ---

A. D. 1914.

Glas o tako žalostnih sarajevskih dogodkih je prišel v vas z zamudo. Šele na Kapeli so zvedeli za žalovanje. Seveda so gospod župnik opravili posebno mašo za kruto umorjena prestolonaslednika, plemenitega cesarskega princa Franca Ferdinanda in vojvodinjo Zofijo. V nedeljo 26. julija pa se je začelo zares. Ko so šle pridne gospodinje k prvi maši, so ugledale že pri obeh kapelah na vasi nabite plakate.

»Mobilizacija! V enem dnevu mora vsak neaktivni vojak do dvainštiridesetega leta starosti odriniti na svojo odpremno postajo ... Tako ukazuje cesar ...«

Vseeno je večina pohitela na Kapelo k maši.

V ponedeljek so se vsi zbirali na železniški postaji in bolj tiho čakali ... čakali ... Iz sosednjih vasi je bilo kar nekaj starejših fantov in tudi nekaj gospodarjev, ki so še bili vojski zapisani. Ko je pripeljal vlak, pa se je začelo razlegati vriskanje novodošlih.

»Bomo že tote Srbe fest bilí in natirali ... Do bratve, te pa ali ... do bratve dojdemo rúkverc ... te pa ali ...«

Dedek so bili mobilizirani v 3. armadni zbor, v 47. IR Graf von Beck-Rzykowsky, ki je imel sedež nabornega območja v Marpruku. Bili so med zadnjimi mobiliziranci in njih 3. bataljon se je s cugom odpeljal preko Ptuja in Budapesta na fronto v Galicijo že sredi avgusta.

Babica in dedek, sta se takrat poslovila v upanju na skorajšnjo vrnitev – a to je bilo zadnje slovo ...

--- / ---

p. s.

Babica je umrla l. 1916. Zadela jo je kap, ko so ji ob rekviziciji odkrili zalogo živeža, zakopanega na njivi.

Dedek je že po nekaj tednih v Galiciji padel v rusko ujetništvo. Kako je preživel dolga leta ujetništva, ni hotel nikoli praviti. Vrnil se je šele l. 1920 (preko Vladivostoka z ladjo po nekaj mesecih do Soluna in šele jeseni do doma ...). Otroci, razen Kristine, so že skoraj odrasli. Stara teta je še živela. L. 1924 se je dedek spet odpravil na Kranjsko »po novo mamó«. Poročil se je s sestrično prve babice. Tudi njej je bilo ime Ivana. To drugo babico pa sem poznal in jo kar dostikrat obiskal ...

--- / ---